

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Karla Šimky a soudkyň Mgr. Evy Šonkové a JUDr. Miluše Doškové v právní věci žalobce: **Mgr. F. Š.**, proti žalované: **Vězeňská služba České republiky**, se sídlem Soudní 1672/1a, Praha 4, proti rozhodnutí žalované ze dne 7. 8. 2018, č. j. VS-12067-9/ČJ-2018-8017PR, o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. 7. 2019, č. j. 5 A 49/2019 – 48,

t a k t o :

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. 7. 2019, č. j. 5 A 49/2019 – 48, **se z r u š u j e** a věc **se v r a c í** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci a usnesení městského soudu

[1] Žalobce podal u Krajského soudu v Ústí nad Labem žalobu proti v záhlaví označenému rozhodnutí (dále jen „krajský soud“ a „napadené rozhodnutí“).

[2] Usnesením ze dne 24. 9. 2018, č. j. 15 A 167/2018 - 10, krajský soud žalobci přiznal osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu (výrok I.). Podle krajského soudu žalobce splňoval předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, neboť je poživitelem invalidního důchodu, nachází se ve výkonu trestu odnětí svobody a má tři dcery, k nimž má vyživovací povinnost. Žalobcovu žádost o ustanovení zástupce z řad advokátů pro řízení o žalobě krajský soud zamítl usnesením ze dne 2. 10. 2018, č. j. 15 A 167/2018 - 12, neboť sám žalobce má vysokoškolské právnické vzdělání, které je vyžadováno pro výkon advokacie.

[3] Usnesením ze dne 8. 1. 2019, č. j. 15 A 167/2018 - 41, krajský soud věc postoupil Městskému soudu v Praze jako soudu místně příslušnému.

[4] Městský soud v záhlaví označeným usnesením (dále jen „napadené usnesení“) odňal se zpětnou účinností osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu přiznané usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 24. 9. 2018, č. j. 15 A 167/2018 – 10.

[5] V odůvodnění usnesení uvedl, že se neztotožňuje s názorem krajského soudu, který žalobce v plném rozsahu osvobodil od soudních poplatků. Městský soud nepochybně závěry týkající se majetkových poměrů žalobce a nedostatku prostředků. Uvedl však, že u žalobce existují zvláštní okolnosti, které vedou k závěru, že v jeho případě je namíste výjimečně využít oprávnění k soudnímu uvážení a osvobození od soudních poplatků nepřiznat. Městský soud konstatoval, že mu je z vlastní úřední činnosti známo, že žalobce vede s různými veřejnými institucemi celou řadu sporů týkajících se poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím. O takový spor jde i v nynější věci. Tento spor není takového charakteru, aby měl vztah k podstatným okolnostem žalobcovy životní sféry. Netýká se, ani nepřímo, žalobcova majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí. Takové spory má žalobce zajisté právo vést, dává-li mu objektivní právo procesní možnosti tak činit, a musí v nich mít možnost účinně hájit svá práva. Není však důvod, aby náklady na vedení takových sporů, které je zásadně povinen hradit každý žalobce, za žalobce pravidelně nesl stát formou osvobození od soudních poplatků.

[6] Městský soud proto dospěl k závěru, že žalobce nespĺňuje zákonem stanovené podmínky pro osvobození od soudních poplatků, proto mu je podle § 36 odst. 3 věty čtvrté zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“) odňal, a to se zpětnou účinností, neboť žalobce podmínky nespĺňoval již od počátku.

II. Kasační stížnost

[7] Proti usnesení městského soudu brojí žalobce (dále jen „stěžovatel“) kasační stížností, ve které namítá, že odnětí dříve přiznaného osvobození je zcela nepochopitelné a nezákonné. Omezuje ho na přístupu k soudní ochraně. Společně s kasační stížností požádal stěžovatel o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce.

III. Posouzení kasační stížnosti Nejvyšším správním soudem

[8] Kasační stížnost je podána včas, osobou k tomu oprávněnou a míří proti rozhodnutí, proti kterému je kasační stížnost přípustná.

[9] K žádosti o osvobození od soudních poplatků soud uvádí, že podáním kasační stížnosti proti procesnímu rozhodnutí krajského soudu (s výjimkou procesního rozhodnutí, kterým se řízení o žalobě končí) nevzniká stěžovateli poplatková povinnost (srov. usnesení rozšířeného senátu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 - 19, č. 3271/2015 Sb. NSS). Usnesení o odnětí osvobození od soudních poplatků nepochybně je takovým procesním rozhodnutím. Soud proto zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost nepožadoval, neboť poplatková povinnost stěžovatele netíží. Nerozhodoval proto ani o žádosti stěžovatele o osvobození.

[10] Obdobné závěry dovodil rozšířený senát v citovaném rozhodnutí i ve vztahu k povinnosti být v řízení o kasační stížnosti zastoupen advokátem, není proto třeba trvat na tom, aby byl stěžovatel v řízení o kasační stížnosti zastoupen advokátem. Stěžovatel o ustanovení advokáta pro řízení o kasační stížnosti výslovně požádal. S ohledem na skutečnost, že kasační stížnost obsahuje (byť obecně formulovaný) projednatelný bod a sám stěžovatel má právnícké vzdělání, není ustanovení zástupce k ochraně práv stěžovatele v tomto řízení nezbytné.

pokračování

[11] Soud následně posoudil kasační stížnost v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů a zkoumal, zda napadené rozhodnutí netrpí vadami, k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.).

[12] Kasační stížnost je důvodná.

[13] Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. (důraz přidán) „[ú]častník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti“.

[14] Nejvyšší správní soud se otázkou, za jakých okolností lze zpětně odejmout přiznané osvobození od soudních poplatků, zabýval v rozsudku ze dne 19. 2. 2014, č. j. 1 As 151/2013 - 38, jehož závěry lze plně vztáhnout i na nyní souzenou věc. Konstatoval, že norma uvedená ve čtvrté větě § 36 odst. 3 s. ř. s. pamatuje na dvě situace: v průběhu řízení se ukáže, že tu buď nikdy nebyly důvody pro osvobození (situace žadatele byla jiná, než z jaké soud ve svém rozhodnutí vycházel), anebo důvody pro osvobození tu sice v okamžiku rozhodnutí byly, ovšem v průběhu dalšího řízení se situace účastníka změnila.

[15] Zpětné odnětí osvobození představuje částečné prolomení zásady, podle níž je soud vázán svými předchozími rozhodnutími. Je nepřijatelné, aby možnost odejmout osvobození zakládala soudu ničím a nijak nelimitovanou pravomoc kdykoliv v průběhu řízení změnit názor na správnost osvobození. Důvodem pro možnost aplikovat zpětné odejmutí osvobození bude situace, v níž se ukáže, že poměry účastníka byly jiné, než on sám tvrdil a které soud původně zjistil. Důvody, které městský soud použil pro své napadené usnesení (charakter sporu vedeného stěžovatelem), však existovaly již k datu původního rozhodnutí o osvobození stěžovatele a krajskému soudu, který o osvobození rozhodoval, musely být zřejmé. Městský soud tak na základě totožného skutkového stavu, ze kterého vycházel též krajský soud, o podmínkách pro osvobození stěžovatele uvažil odlišně. Toliko jiný názor soudu na správnost osvobození od soudních poplatků však nemůže být důvodem pro jeho odnětí.

[16] Obdobné závěry lze najít též v civilní judikatuře vykládající srovnatelné ustanovení § 138 odst. 2 o. s. ř. Podle nich přiznané osvobození může soud odejmout jen ve dvou případech: jednak tehdy, pokud došlo ke změně poměrů osvobozeného a následkem této změny poměrů přestává být osvobození důvodné, jednak tehdy, pokud soud dodatečně zjistí, že poměry účastníka byly již v okamžiku přiznání jiné, než z jakých vycházel soud při přiznání osvobození. Pokud však poměry účastníka byly zjištěny řádně a nedošlo k jejich změně, není možné jednou přiznané osvobození odejmout jen proto, že soud změnil své hodnocení těchto poměrů. Při nezměněných poměrech účastníka, které byly zjištěny v okamžiku přiznání osvobození, je soud svým původním rozhodnutím vázán (viz též Drápal, L. - Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 958 nebo Svoboda, K. - Smolík, P. - Levý, J. - Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 487; oba komentáře vycházejí z rozhodnutí NS SSR ze dne 7. 4. 1971, sp. zn. 1 Cz 18/71, č. 16/72 Sb. rozh. civ.).

[17] Nejvyšší správní soud proto uzavírá, že odejmutí osvobození od soudních poplatků stěžovateli bylo nezákonné. Tímto rozhodnutím samozřejmě Nejvyšší správní soud neříká, že stěžovatel měl skutečně být od soudních poplatků osvobozen. Pokud ale již v této věci osvobozen byl, nelze takovéto osvobození libovolně odejmout z důvodů, které uvedl

v napadeném usnesení městský soud. Ke stejným závěrům Nejvyšší správní soud dospěl v případě stěžovatele za totožných rozhodných okolností v rozsudku ze dne 26. 8. 2019, č. j. 1 As 260/2019 - 13.

IV. Závěr a náklady řízení

[18] S ohledem na výše uvedené dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost je důvodná, a tak podle § 110 odst. 1 s. ř. s. napadené usnesení městského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

[19] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne městský soud (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 30. srpna 2019

JUDr. Karel Šimka
předseda senátu